

Ruční knižní vazby

Lucie Beranová

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**

Ruční knižní vazby

Lucie Beranová

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401
jako svou 7645. publikaci

Text a fotografie: Mgr. Lucie Beranová
Grafická úprava a sazba: Kristýna Ruferová DiS.
Odpovědná redaktorka: Ing. Jana Minářová

Počet stran 80
První vydání, Praha 2020
Vytisklo Tisk Centrum s.r.o., Moravany u Brna

© Grada Publishing, a.s., 2020
Cover Design © Kristýna Ruferová DiS., 2020

Doporučení a pracovní postupy v této knize byly autorkou ověřeny, přesto nelze za ně převzít zodpovědnost. Autor ani nakladatelství neručí za jakékoliv věcné, osobní ani majetkové škody. Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-271-1629-4 (ePub)
ISBN 978-80-271-1628-7 (pdf)
ISBN 978-80-271-2199-1 (print)

Obsah

Proč knižní vazba?	5
Slovníček pojmů	6
Materiály	7
1. Nauka o vlákne	8
2. Nástroje	9
3. Základní pracovní postupy	13
4. Japonská vazba Youtsume toji	19
5. Fotoalbum svázané Japonskou vazbou	25
6. Brožura neboli paperback	31
7. Pevná vazba šitá	37
8. Koptská vazba	43
9. Skicář s japonskou vazbou Asa-no-ha toji	53
10. Pouzdro na knihu	59
11. Pouzdro na čtečku knih	65
12. Deník s kulatými rohy a vázáním na stuhu	69
13. Převazba staré knihy	73

Proč knižní vazba?

Ráda bych vám odhalila úžasný tvůrčí svět ručně vázaných knih a představila vám, co vše může nabídnout a co na něm mám osobně tak ráda.

Rukodělná, ruční nebo také umělecká knižní vazba pro mne představuje krásné spojení několika oborů kulturní lidské činnosti, které provází lidstvo již po mnoho staletí. Ve vázání knih se snoubí prostý účel, a to dát psanému slovu fyzickou formu, s účelem estetickým, a sice aby tato forma byla oku lahodící. Je zde nekonečné množství možností jak pomocí knižní vazby výtvarně vyjádřit téma knihy, její atmosféru, její sdělení. Je také možné vazbami ztvárnit sebe sama, dát průchod své tvořivosti, a to od vytváření jednoduchých notesů potažených různými dekorativními papíry až po autorské knižní objekty vysoké umělecké hodnoty.

Na knižní vazbě se mi líbí možnosti, které svému tvůrci nabízí – téměř cokoli nás baví vytvářet, můžeme použít při dekoraci knižní vazby. Rádi kreslíte, malujete? Nic není jednodušší, než své výtvarné dílko vytvořit přímo na desce knihy, nebo jej nalepit. Rádi pracujete s dřevem, vytváříte řezby, sochy? Vytvořte knižní desky ze dřeva. Šijete, háčkujete či paličkujete krajky? Ušijte desky z látky, využijte háčkování či krajku jako ozdobu.

Možná máte rádi historii a klasické knižní vazby dekorované stylem, který odpovídá jednotlivým historickým etapám. Potom se můžete věnovat nápodobě těchto vazeb, naučit se skutečné klasické knihařské řemeslo – vázání knih do ušlechtilého materiálu, kterým je kůže, s tradičním způsobem zdobení – ražbou, zlacením, slepotiskem.

Jistě si při představě knihaře představíte také dílnu plnou nástrojů a nezbytného technického vybavení: lisy, řezačky, pákové nůžky, šičky, zlatičky a raznice.

Pokud se ale chcete naučit různým technikám ručního vázání knih, nebudete potřebovat dílnu a stroje, jde to i bez nich. Budete potřebovat pouze stůl, materiál, který zakoupíte v každém dobře vybaveném papírnickví a několik kusů náčiní, které je běžně k dostání.

Pojďme si tedy představit knihařské materiály a pomůcky, které jsou pro vázání knih a zápisníků nezbytné.

Slovníček pojmů

V této knize používám knihařské pojmy, se kterými jste se možná ještě nesetkali. Proto si je hned na úvod vysvětlíme.

PEVNÁ VAZBA

Kniha šitá, opatřená tvrdými deskami celopapírovými, poloplátěnými nebo celoplátěnými.

MĚKKÁ VAZBA

Kniha lepená, (brožura) opatřená měkkými celopapírovými deskami.

KNIŽNÍ BLOK

Vnitřek knihy bez knižních desek.

KNIŽNÍ DESKY

Tvrdé nebo měkké desky, které drží knižní blok.

HŘBETNÍK

Je pevnou součástí knižních desek, ať měkkých nebo tvrdých, kryje hřbet knihy.

PŘÍDEŠTÍ

Vnitřní strana knižní desky.

OŘÍZKA

Je boční strana knižního bloku. Vzniká oříznutím ušitého knižního bloku nahoře, dole a po straně.

HLAVA KNIHY

Vršek knižního bloku.

PATA KNIHY

Spodek knižního bloku.

HŘBET KNIHY

Je strana knižního bloku, ve které jsou listy spojené šitím nebo lepením. Neořezává se a je kryta hřbetníkem knižních desek.

PŘEDSÁDKA

Dvoulist papíru, kterým je knižní blok vlepen do desek. Předsádkou je kniha opatřena vpředu i vzadu.

KAPITÁLEK

Textilní proužek s paspulkou, přilepený ke hřbetu knihy na horním i spodním konci.

Materiály

Knihu tvoří listy papíru sešité (nebo slepené) do knižního bloku, který je u pevné vazby opatřený předními a zadními předsádkami, jimiž je vlepený do knižních desek.

Papír se dělí podle gramáže, která se udává v gramech na 1 m², následovně:

- papír – do 150 g/m²
- karton – od 150 g/m² do 250 g/m²
- lepenka – od 250 g/m² a více

Na knižní blok volte listy papíru podle vašeho vkusu a záměru. Může to být obyčejný kancelářský, barevný i ruční papír, měl by však mít gramáž 80 g/m² až max. 150 g/m². Kancelářský papír má gramáž 80 g/m². V případě uměleckých záměrů s vaší knihou můžete místo papíru na knižní blok využít i jiné materiály, např. látku, plast, plech apod., tvůrčímu duchu se meze nekladou, já se však v této knize věnuji vázání knih papírových.

Na knižní blok lepíme přední a zadní předsádku, která drží blok vlepený do desek, proto má mít vyšší gramáž, mezi 120–160 g/m².

Knižní desky se vytvářejí z lepenky. Aby desky měly patřičnou pevnost a plnily svou ochrannou funkci, doporučuji jako ideální tloušťku lepenky 2 mm. Je samozřejmě možné vytvořit desky tlustší ze silnější lepenky, se kterou se ale bude hůře při tvorbě pracovat. Při použití lepenky tenčí je riziko, že po polepení potahovým materiálem se desky knihy z tenké lepenky zkroutí působením tahu přilepeného materiálu.

Potahový materiál můžeme vybírat mezi knihařskými plátny, dostupnými v obchodech s knihařskými potřebami v mnoha kvalitách a barvách anebo potahovými papíry. Papíry se prodávají ve velkých formátech A0 nebo B1. Vybírejte papír s gramáží od 100 do 150 g/m². Jako potahový papír lze rovněž použít ruční papír, také dekorativní knihařské papíry mramorované, škrobové, mačkané, lihové, které si lze i v domácích podmínkách vytvořit.

1. Nauka o vlákně

Každý strojově vyráběný papír (tedy nikoli ruční papír) je tvořen vlákny, která vedou určitým směrem. To platí také pro karton a lepenku. Směr vlákna můžeme zjistit dvěma způsoby. U tenkého materiálu, jako je papír, provedeme nehtem test – okraj papíru protáhneme mezi dvěma nehty. Pokud se okraj silně zvlí, znamená to, že na tomto okraji jsou „překrojena“ vlákna – zjistíme tak, že vlákno vede směrem k tomuto okraji.

Pokud se okraj papíru jen mírně ohýbá, ale nezvlí, vlákno tam přerušeno není. U kartonů a lepenek, které mají vysokou gramáž a jejich okraj se tudíž nezvlí, provedeme test ohnutím. Zkusíme oběma rukama, jak snadno lze materiál ohnout – na straně kde to jde těžce, ohýbáme papír proti směru vláken, můžeme si představit, že se snažíme přehnout vlákna. Když to jde lehce, ohýbáme po směru vláken – vlákna nepřehýbáme.

Při lepení papírových materiálů k sobě vždy platí zásada, že vlákna všech materiálů musí vést stejným směrem. Tím se zajistí, že se po slepení nebudou vlnit kvůli působení protitahu vláken jdoucích různými směry.

Obr. 1.1 Materiál na výrobu a potah knižních desek

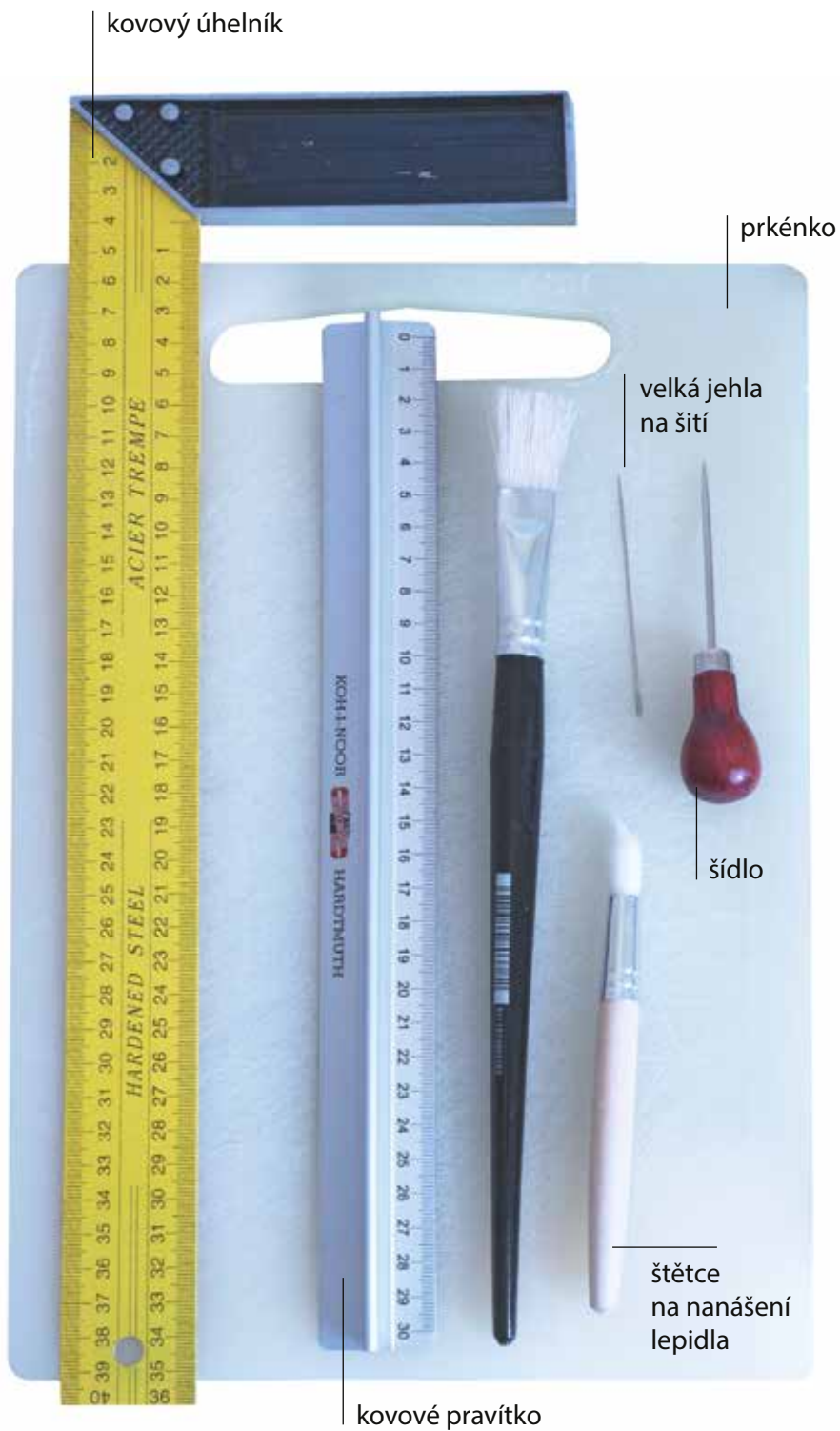
2. Nástroje

Základní výbavu, bez které se při vázání knih neobejdete, tvoří:

- ostrý ulamovací nůž
- knihařská kostka – tento nezbytný knihařský nástroj užívaný již od středověku zakoupíte ve výtvarných potřebách, v nouzi ji lze také nahradit plastovou kartičkou typu kreditní karty. Kostka se používá k přihlazování materiálu při lepení, přehýbání ostrých skladů a bigování.
- nůžky
- kovové pravítko, kovový úhelník
- truhlářská svěrka (lze koupit v potřebách pro kutily)
- prkénko dřevěné nebo plastové
- podložka na řezání (podložka může být plastová, nebo také silnější lepenka, prkénko, sololit apod.)
- štětce na nanášení lepidla, jeden široký a jeden tenčí
- binder klipy
- velká jehla na šití
- šídlo
- děrovací kleště
- smirkový papír
- tužka

ŠITÍ A LEPENÍ

- rezná nit (100% lněná nit)
- bavlněný tkaloun
- různé provázky
- gumová pruženka
- kapitálky
- disperzní lepidlo (vhodný je Herkules, který je běžně k dostání)
- včelí vosk (na navoskování niti)

disperzní lepidlo

kapitálky

viskózový provázek

režná nit
(100% lněná nit)

bavlněný
tkaloun

gumová
pruženka

provázek

včelí vosk
(na navoskování nití)